

Kültürleri Tanımak

Süryaniler

Kültürel Yapılanma Grubu

www.cfg.org.au

Süryaniler Kimdir?

Süryaniler, kökenleri 5000 yıl öncesine giden bir toplumdur.

Mezopotamya'da yeşeren ve uygarlığın gelişiminde önemli rol üstlenen eski Mezopotamya halklarının yani köklü bir kültürün mirasçılarıdır. Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra, coğrafyayı istila edenlerin baskı ve egemenlikleri yüzünden başlangıçtaki etkinliklerini kaybetmişlerdir.

Günümüzde ise dünyanın değişik bölgelerinde dağınık bir şekilde yaşamaktadırlar.

Süryanilerin kökeni ve nereden geldiklerine dair bilinen üç farklı görüş vardır.

Bu görüşlerden birisi, Süryanilerin Aramiler'den geldiğini savunan tezdır. Bu tezin dayanağı Süryani halkının Aramca konuştuğu ve bundan dolayı da kökeninin Aramiler olduğunu iddia etmektedir.

Süryanilerin kökenine dair ikinci görüş ise Süryanilerin Asurlular'dan geldiğini savunan tezdır. Bu görüşe göre Süryaniler, eski Mezopotamya'da imparatorluklar kurmuş olan Asurlular'ın torunlarıdır. Bu iki görüşün eksiklikleri, Süryanilerin kökenini tüm eski Mezopotamya halklarına dayandığını belirten yeni bir görüş ortaya çıkarmıştır.

Aslında bu farklı görüşlerin önemi, getirdikleri tarihsel açıklamalardan ziyade, bu görüş sahiplerinin Süryaniler için düşledikleri farklı toplumsal modellere sahip olmasındadır. Yani Asur

görüşünü savunanlar, Süryanilerin öncelikle siyasal bir toplum olmasını arzu etmekte; Arami görüşünü savunanlar ise daha çok inanca dayalı bir toplum modeli oluşturmak ve bu model çerçevesi içinde toplumu bir arada tutmaya çalışmaktadırlar.

Aslında Asur ve Arami ile anlatılmak istenen halk aynıdır. Söz konusu olan halk, Eski Mezopotamya kültürünü taşıyan ve inancı bakımından Hıristiyan olan bir topluluktur. Bu halk Irak ve İran'da daha çok "Asur" adıyla tanınırken, Suriye ve Türkiye'de aynı halk için "Süryani" adı kullanılmaktadır. Süryani kelimesi özellikle Hıristiyanlığı sonrası yaygınlık kazanmıştır ve Hıristiyan olan Yukarı Mezopotamya halkını belirtir. "Asurlu" kelimesi ise İsa'dan önceki Yukarı Mezopotamya halkı için kullanılmaktadır. Başka bir deyişle "Asurlu" kelimesi "Süryani" kelimesi ile anlatılmak istenen halkın Hıristiyanlıktan önceki zamanını belirtir. Bir yerde bugün bu halk için kullanılan, "Asur", "Arami", "Süryani" (ve daha başka adlar; Keldani, Maruni vs.) kelimeleri aynı topluluğu nitelemektedir.

Süryanilerin kökenini sadece Aramilere veya Asurlulara dayandırma çabalarının, Mezopotamyanın eski tarihine bakıldığında çok anlamlı olmadığı görülecektir. Buna karşılık Süryanilerin kökenini, tüm eski Mezopotamya halklarına (Fenikeliler, Akkadlar, Keldalılar, Babiller, Kenanlar, Asurlular ve Aramiler) dayandırmak daha mantıklıdır. Çünkü bütün bu halklar aynı kökenden oldukları için daha kolay kaynaşabilmişlerdir. Aynı dili konuşan, benzer örf ve adetleri yaşayan bu halklar Hıristiyanlık inancı ile birlikte aynı dine de sahip olmuşlardır. Ve bu eski halkların temeli üzerinde, yeni bir ada sahip olan Süryaniler doğmuştur.

**Süryani' Adı
Nereden
Geliyor?**

Süryani
(Süryoyo)

adının nasıl, ne zaman ve neden dolayı kullanıldığı kesin olarak bilinmiyor. Süryani isminin kökeni hakkında pek çok varsayım var. Varsayımların ortak özelliği; Süryani adının ya Mezopotamya'daki bir şehirden ya da bu coğrafi bölgede hüküm sürmüş bir kralın adından kaynaklandığıdır. Sizlere bilgi olması açısından, bugün en sık rağbet edilen iki varsayımı aktaracağım.

Bu iki varsayım Yakup Bilge'nin, Yeryüzü Yayınları arasında çıkan ve 1992 yılında basılan "Anadolu'nun Solan Rengi Süryaniler" kitabından alınmıştır.

1) Kimi yazarlara göre Suriye adı, bölgeyi ele geçiren Kilikos'un kardeşi Suros'tan geliyor. Süryani adı da bu sözcükten türüyor. XII.yy'da yaşamış olan Diyarbakır metropoliti (*Bir bölgede yaşayan Süryanilerin kilise içindeki en üst rütbedeki kişisi*) Arami kralı Suros'un adına izafeten, egemenliği altındaki ülkenin "Surisyin" olarak adlandırıldığını, daha sonra Surisyin adındaki son "s" harfinin atılarak "Suriyin" şeklini aldığı ve burada yaşayan halkında bu adla anılmaya başlandığını söyler.

2)Asurluların ülkesine Yunanlılar tarafından sözcüğün onuna bir 'y' eklenerek "Asurya" deniliyordu. Yunanlıların kullandığı ve gitgide yaygınlık kazanan "Asurya ve Asuryan" kelimeleri Aramca konuşan halkın diline girdiği zaman, dil kurallarına göre bazı değişikliklere uğradı ve Asuroyo şeklinde telaffuz edildi. Tarihsel süreçte "A" harfi düşerek kelime Suroyo (Süryani) şeklini almıştır.

Süryani Dili

Süryanice el yazmasına ait bir örnek

Dünyada konuşulan ilk lisanın "Aramca (Aramice) " olduğunu belirten pek çok bilgin vardır. Kutsal Kitaplarda, Nuh Peygamberin üç oğlu olduğu ve bunların Sam, Ham, Yafet adında olduğu yazılıyor. Gemiden çıktıkları zaman Şinar diyarında bir ova bulurlar ve orada yerleşip çoğalırlar. İnsanlar çoğalınca Babil Kulesini yaptıklarına dair açıklamalar da yine Kutsal Kitaplarda anlatılır.

Tanrı insanlara kızıp işte orada bütün dünyanın dilini karıştırarak 15 dile ayırır. Bazı Arap ve Yunanlı tarihçiler bu dillerin 72 olduğunu yazar. Sami dil ailesinden beş kavmin dilleri türemiştir. Bu kavimler: İbraniler, Aramiler, Asurlular, Elamlar ve Babillerdir (Öztemir,1988,S:46).

Mor Mihayel ve Bar Hebraeus tarihlerinde Sam'ın beş oğlu ve her birinin ayrı bir dili olduğu yazmakta. Buna göre Aram, Sam'ın oğludur. Aram'ın konuştuğu dil Aramcadır. Bu dili konuşan kavmin, çoğunlukla Asya'nın büyük bir bölgesinde yaşadığı ve bölgeye Aram denildiğini yine tarihten öğreniyoruz.

Dine bağlı olmadan açıklamaya çalışırsak Aramca dilinin kaynağı, eski Mezopotamya dillerine dayanır. Bu eski Mezopotamya dillerinden temellenen, ama onlardan daha basit ve kullanışlı bir yazı sistemi olan Aramca zamanla tüm Sami dillerinin yerini almayı başarmıştır (Bilge,1996,S:49). Aramca, en parlak zamanında, İ.Ö.300 ile İ.Ö.650, 600 bin kilometrekare genişliğinde bir alanda konuşuluyordu. Değişik çağlarda İngiltere'den Çin'e kadar uzanan alanda serpili olarak yazılı belgeler bırakmıştır. Aramca zaman içinde Akkad (Asur, Babil), Ken'an (Ugarit, Fenike, İbrani...) dillerini bastırarak onların yerine geçmiştir (Günel,1970,S:61). Babil

esaretinden sonra İbraniler bile kendi dillerini bırakarak Aramca konuşmaya başladılar. İranlıların, Ahaimaniş ve Pers devletlerinde de kullanıldığı gibi Sasaniler çağında bu dil sönen Akkadca'nın yerine bütün Ön Asyanın idare ve milletlerarası dili olmuş; Doğuda Yunanca'nın yayılmasını durdurmuş ve Anadolu'da İranlı satraplar sikkelerini Aramca bastırmışlardır. Kapadokya'nın Arabissos (Arapsun) şehrinde Aram harflerle Aramca yazıt bulunması ve bunun din yazıtı olması; ayrıca eski Anadolu'da eski Sardeis (İ.Ö. IV. yüzyıl) şehrinin kazıları 1921'de yapılırken Aramca-Lydce olmak üzere iki dilde yazılı sekiz satırlık bir mezar yazıtının meydana çıkması, bu dilin Ege kıyılarında Yunanca'ya rekabet ettiğini göstermiştir (a.g.e., S:62). Aramca'nın diğer Sami dillerinin yerini almasının önemli bir nedeni de diğer Sami halklarının konuştuğu dile çok yakın olmasıydı. Bu neden Aramilerin para ve ticarete etkin olmaları ve Akamenya İmparatorluğu'nun Aramca'yı imparatorluğun resmi dili kabul etmesiyle çakışınca, bu süreç kendiliğinden hızlandı ve tüm Sami halkları bu dili benimsedi (Bilge,1996,S:49).

Aynı zamanda Aram dili Hazreti İsa'nın bütün vaazlarında ve gittiği her yerde kutsal kılıp kullandığı dil olmuştur. Hatta kilisedeki ilk ayin, yine Aram dili ile yapılmış ve İ.S.51 yılında Kudüs kentinde yapılan ilk Sinod'da toplananlara verilen temel kilise kuralları da Aram dili ile ayrıca Matta İncili de Aramca yazılmıştı. Aramca İ.S. VII. Yüzyılda arkasından gelen Sami ırkının lisanı olan Arapça'ya yenilmiş ve zamanla silinerek köylüler tarafından konuşulan bir lisan halini almıştır. Bunun başlıca sebebi Aramca'nın yayılmış bir uygarlık dili olmasına ve görkemine rağmen, Aramilerin egemen siyasi hayatı pek az sürdüğünden (Orhoe-Edessa, Süryanice : Urhai; İ.Ö. II.yy. , İ.S. III. Yüzyıl ortası) büyük ve başlı başına bir devlet dili olamayıp silinmiştir (Günel,1970,S:62). Bu dilin Doğu ve Batı olmak üzere iki diyeleği vardı. Batı Aramca'nın en eski örneklerine Suriye ve Anadolu sınırında küçük beylikler kurmuş Arami krallıklarının bıraktıkları yazıtlarda rastlandı. Bunun dışında Mısır ve Filistin'de, Tedmur ve Palmira'da da konuşulan dildi. Eski Doğu Aramca'nın en eski örneklerine ise, İ.Ö. IX. ve VIII. Yüzyıllarda Akkad bölgesinde, Akkadça ile birlikte yazılan kitabelerde bulundu. Doğu Aramca çok geniş coğrafi alanda konuşulan diyeleklerden oluşuyordu. Fakat

Doğu Aramca'nın ve tüm Aramca'nın ağırlık merkezini oluşturan Süryanice'dir. İ.S. II. yüzyılla birlikte Hıristiyanlığı kabul eden Asurlular, merkez Urfa olmak üzere, bu dille zengin bir edebiyat oluşturdular. Fakat V. yüzyıldaki kristoloji tartışmalarında Ephesos (Efes) 431 ve Khalkedon (Kadıköy) 451 Konsülleri sonrasında Süryani kilisesiyle birlikte Süryani dili de iki kolda gelişme gösterdi (Bilge,1996,S:49).

Büyük Larousse Ansiklopedisi Edessa (Urfa) Aramacasının lehçesi olan Süryanice'nin bu kentin İ.S. II.yy.'da Doğu Hıristiyanlığının önemli merkezlerinden biri olunca çok önem kazandığını ve Hıristiyanlar için dinsiz terimiyle eşanlamlı Aramca ile karışmaması için Süryanice adını aldığını iddia ediyor. Daha sonraki açıklamaları ise şöyle: Bu dil Yunanca'nın ardından, Doğu Roma imparatorluğunun en önemli dili oldu ve Nesturi misyonerlerle Çin'e dek yayıldı. III. yy.la VII. yy. arasında, özellikle dinsel nitelikli büyük bir edebiyat gelişti (Kutsal Kitap çevirileri ve yorumları, Azizlerin yaşamları, ilahiler ve şiirler). Ancak dinsel edebiyatın yanı sıra Yunan felsefe ve bilim geleneği doğrultusunda da ürünler verildi (genellikle, artık özgün metinleri yok olmuş birçok Yunanca yapıtın çevirisi) . Teolojik tartışmalar nedeniyle, Süryanice konuşanlar V. yüzyılda, Doğuda Pers etkisiyle Nesturiler ve Batıda Bizans etkisiyle Süryani Ortodokslar olmak üzere ikiye ayrıldılar. İki öbekte, özellikle ünlülerin söyleniş özellikleri ve bunları yazıda belirtme biçimleri nedeniyle ayrı lehçeler gelişti.

1. Batı Süryanice

Bu dil Bizans Döneminde Urfa'da konuşulurdu. Bu dili bugün:

- a. Süryani Ortodokslar veya Batı Süryaniler,
- b. Maruniler kilise dili olarak,
- c. Melkitlerin bir kısmı hala konuşurlar.

2. Doğu Süryanice

Bu dil bugün İran'da Nesturiler tarafından konuşulmakta olup Nisibis (Nusaybin) okulu vasıtasıyla gelişmiş ve yayılmıştı (Aydın .E.,1982,S:106).

Aramca işlek yazısının değişik bir biçimi olan Süryani abecesi, tümü ünsüz 22 harften oluşur. Başlangıçta ünlüleri belirtme olanağı bulunmuyordu. VIII. Yüzyılda Kutsal Kitap'ın geleneksel okunmasını kurallara bağlamaya yarayan birçok ünlü dizgesi gelişti. Süryanice bugün Batı Süryanilerinin kullandıkları Süryani abecesi ile yazılmaktadır. Bu abece İbraniceye yakın olup eski şekillerine "Estrangele " harfleri denir. Süryanice Arap işgalinden sonra da XIII. yüzyıla dek yaşadı ve Araplara Yunan uygarlığının bilimsel mirasını aktarmaya yaradı. Bugün Süryanice Ortadoğu'daki birçok Hıristiyan toplumun dinsel törenlerde kullandığı dildir.

Bugün Süryanice Türkiye'de Tur-Abdin (Mardin-Midyat bölgesi), Şırnak, Hakkari (Beytulşabap) bölgelerinde; İran'da Urmiye bölgesi ile Kuzey Irak, Suriye ve Lübnan'daki Süryanilerle öteki bazı küçük topluluklarca konuşulmaktadır. Ayrıca bu ülkelerden Avrupa ve Amerika'ya göç eden Süryaniler de bu dili günlük yaşamlarında kullanıyor. İstanbul'da da Süryanilerin bir kısmı hâlâ bu dili ana dilleri olarak kullanmaktadır. Benim gibi İstanbul doğumlu Mardin'in içinden bir aileye mensup Süryaniler ise maalesef bu dili konuşamamaktadırlar.

Acı olan bu kadar köklü ve tarihi öneme sahip hazine değerindeki dili kendi sahiplerinin bir köşeye atması hatta küçümsemeleridir. Sevindirici olan ise gençlerin yitip tükenmekte olan, solup kuruyan bu köklü ağacı canlandırmak için çalışmalarını. Temennim ve inancım insanlık varoldukça her dilin varlığını gelişerek sürdürebilecek bir ortam bulabilmesidir...

ESKİ TARİH

Süryanilerin millatan önceki tarihleri, eski Mezopotamya'da yaşayan ulusların tarihidir. Hıristiyanlık inancı tüm yukarı Mezopotamya'daki halkların tek bir potada erimelerini sağlamıştır. Süryani halkının kökleri de eski Mezopotamya'nın en eski tarihsel dönemine kadar inip orada kaybolmaktadır.

Yukarı Mezopotamya'nın yazılı tarih evresi Akkadlarla başlar. İ.Ö.3000'lerde Sümerin kuzeyinde yer alan Akkad'da ve Fırat'ın orta kesiminde, çok sayıda bağımsız site devletleri kurulmuştur. Buradaki halk, Sümerler'e benzemeyen bir kabileden (tribulan) oluşuyordu. Bu kabile bir Sami dili (Akkadça) konuşuyordu ve Mezopotamya'nın batısında bulunan ovalarda yaşayan Tribulerle akrabaydılar yani Akkad'ın Samileri batıdan gelmişlerdi.

Akkad bölgesi Dicle ve Fırat arasında merkezi bir bölgeydi. Bölgenin bu merkezi durumunda yararlanan Akkad kralları, kısa zamanda büyük fetihler yaptılar. "Dünyanın dört bölgesinin kralı" ünvanını alan Akkad kralı Naramsin (İ.Ö.XXIII.yy) kuzeyde Doğu Anadolu dağlarına kadar ilerlemiştir.

Asur halkının çekirdeğini oluşturan bu insanlar, Akkad bölgesinde kuzeye yayılan Samilerdir. İ.Ö. 3000'lerde Orta Fırat dolaylarında yerleşmeye başlayan Akkadlar, burada bir çok

yerleşim birimi kurmuşlardır.

Bunlardan birisi de kabilenin ve tanrısını ismini alan Asur kentidir. Daha sonra bu kabile adını tüm bölgeye ve verecek kadar güçlenmiştir.

Tüm Sami halkları birbirlerinden çok farklı olmayan uygarlıklar yaratmışlardır. Çünkü bu halklar birbirlerinin mirasına çok kolaylıkla sahip çıkıyorlardı. Asurlularda Akkad kültür temeli üzerine kendi kültürlerini geliştirmiş ve bu kültürü daha geniş bir bölgeye yaymayı başarmışlardır.

Kısa zamanda tüm Yukarı Mezopotamya'da Asurluların yarattıkları kültür egemen olmaya başlamıştır. Asurlular, bu egemenliğe tanıklık yapan binlerce maddi kanıt bırakmışlardır. Asur, Ninova, Kolah v.b gibi kentler ve buradaki yığınla tablet bu durumu tartışmasız kanıtlamaktadır. Yukarı Mezopotamya'nın güney kesiminde Asurluların hakimiyeti tartışmasız bir şekilde kabul edilirken, Süryani tarihi açısından tartışılmaya daha açık olan bölge Yukarı Mezopotamya'nın kuzey bölgesidir. Çünkü bu bölgede egemenlikler sürekli olarak el değiştirmiştir.

Arkeoloji biliminin halen bu bölgede yapması gereken çok sayıda çalışma vardır ama eldeki veriler buradaki bir çok yerleşiminin tarihinin Asurlulara kadar uzandığını gösteriyor. Bu bölgeler için kullanılan ilk coğrafi terimler ve kent adları Asurcadır. Ayrıca ilk tarihi kayıtlarda Asur dilinde çivi yazısı olması bir rastlantı değildir. Bölge için kullanılan coğrafi terimlerin ve kent adlarının Asurca olması, bölgenin çok eski zamanlardan beri belki de Asurluların siyasi egemenliğinin bu bölgeye gelmeden önce Asurlularla ilişkili ve onlardan etkilendiğini göstermektedir.

Örneğin bugünkü Harran adı, Asurca'daki Harranu'dan gelmektedir. Bu kelimenin Asur dilindeki anlamı ise yol'dur. Bu adlandırma, eski çağda buradan geçen ticari ve askeri yollardan kaynaklanmıştır. Tur-Abdin (Midyat ve civarı) bölgesi hakkındaki ilk tarihi bilgiler ve coğrafi terimler Asurluların XV.yüzyıldaki genişlemesinden sonraya dayanmaktadır. Asur krallarından I.Adat Ninari ve oğlu I.Salamsar'dan kalma kitabelerde "Kaşari Dağları" diye sözü edilen bölgenin Mardin-

Midyat yani Tur-Abdin çevresi olduğu bilinmektedir. Bu bölgeyle ilgili diğer bir coğrafi terim olan "İzala'da" o dönemden kalmadır. Çivi yazı tabletlerde ve daha sonraki Roma ile Bizans kaynaklarında Mardin ve civarı için İzala terimi kullanılmıştır.

Bugünkü Cizre ilçesinin 20 km kuzey batısındaki örenler bir zamanlar Asurin (Asur) hükümdarları için başkentlik yapmış büyük bir kente aittir. Nusaybin'in 15 km kuzey-doğusunda bulunan Merdis (Süryanice Marin) örneklerindeki kaya ve mağara ağızlarındaki Çivi yazısı (Asurca) ve Strangeli (Doğu Süryanice) yazılar ile çeşitli kabartma ve resimlerin yan yana bulunması bölge halkının kökenlerini gösterir niteliktedir. Yine bu bölgede bulunan Hassana (Kösreli) köyünün de İsa'dan önceki döneme dayanan bir yerleşim bölgesi olarak tarihselliği Asurlulara kadar uzanmaktadır. Bölgedeki Nisibis (Nusaybin), Merdo (Mardin), Urhay (Urfa), Omif (Amid, Diyarbakır) v.b gibi kentlerini kuranlarda yine Asurlulardır.

Asurluların bu kadar geniş bir coğrafik bölgeye yayılmalarının nedeni, Asur şehrinin daha İ.Ö.'ki 3000'lerde bu bölgelerle ticaret

ilişkilerine başlamış olmasıdır. Asur şehrinin; Aşağı Mezopotamya, Asurya ve Anadolu ile bakır ve gümüşün çıkartıldığı Doğu Anadolu'nun merkezi yerinde bulunması kentin süratle gelişmesine yol açtı. Kapadokya ve Doğu Anadolu ile yapılan ticaret, Asurluların buradaki bir çok şehirde

koloniler ve yerleşim birimleri kurmalarına yol açmıştır. Bu durum ise Asur krallarının bu bölge ile daha yakından ilgilenmelerine ve buralar sefer yapmalarına zemin hazırlamıştır. Ticaretin serbestçe yapılabilmesi için ticaret yollarının güvenli olması gerekiyordu. Bu güvenliği sağlamakta Asur krallarına düşüyordu. Ticaret için yapılan fetihler ise halkın gitgide kuzeye ve tüm Mezopotamya'ya yayılmasını sağlıyordu. Asurluların kuzey ve kuzey-batıya olan büyük genişlemesi ise İ.Ö. XV.yy'dan sonraki "Orta Asur Dönemi" ile İ.Ö. VIII. - VII.yy'da olmuştur.

SÜRYANİLER VE HİRİSTİYANLIK

Mümin Toplum ve İsa'nın Mendili

Süryaniler tarihleri boyunca, özellikle de Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra inançlarının çok etkisi altında kalmışlardır. Hıristiyanlığı erken kabul eden toplumlardan olan Süryaniler için çok ünlü bir mendil hikayesi vardır: Hz. İsa zamanında bir Süryani kenti olan Edessa'nın (Süryanice'de Orhoy, bugünkü Urfa) kralı olan Abgar Ukomo (Kara Abgar) hastalanır ve hastalığından kurtarması için mucizelerini duyduğu İsa'yı kentine davet eder. Hz. İsa, Edessa'ya gelemez ancak yüzüne sürdüğü ve kendi suretinin çıktığı bir mendili Abgar'a yollar. Kral Abgar mendili alınca hastalığından kurtulur. Bu olaydan çok etkilenen kral, Hıristiyanlık inancını kabul eder.

Mendildeki Hz. İsa'nın resmi dünyaya buradan yayılır. Mandilo olarak ünlünen bu resim hem kilise hayatında önemli bir yer tutmuş hem de ikona çizimlerini etkilemiştir. Bu mendil 994 yılında büyük bir törenle Edessa'dan Konstantinapol'e götürülür. Büyük bir ihtimalle de 1204 yılında Haçlıların kenti yağmalaması sırasında tahrip olur.

Yeryüzündeki ikinci Kilise

Süryaniler, tarihleri boyunca dinlerine çok sadık kalmışlardır. Örneğin Kudüs'teki ilk kiliseden sonra ikinci kilise, daha M.S 37 yılında Antakya'da Süryaniler tarafından kurulmuştur. İsa'nın öğrencilerinden Petrus, Antakya'ya geldiğinde insanlara Hıristiyanlığı benimsetir ve kendi adıyla anılan bir kilise inşa edilir.

Daha sonraları Süryaniler burada ilk patrikhaneyi kurarlar. Bu olay Hıristiyanlığın Doğuda yayılmasını ve sürekliliğini sağlamıştır.

Tarihte Süryaniler

Yeryüzünün ilk üniversitesi

Dünyadaki ilk ilahiyat fakültesi Urfa Harran'da, M.S II. Yüzyılda Süryaniler tarafından kurulmuştur. Bu okul o dönem için çok müthiş bir gelişme idi. Harran'da sürdürülen çalışmalar; din, astronomi, tıp, matematik ve felsefe olarak beş bölüme ayrılmıştı. Bu üniversitenin açtığı yolda ilerleyen pek çok ekol ortaya çıkmıştır. Hıristiyanların kutsal kitabı olan İncil ilk defa burada Süryanice'ye çevrilmiştir. Grek uygarlığının çok önemli metinleri Süryanice'ye çevrilmiş, bu çeviriler daha sonra Arapça'ya tercüme edilerek Arap felsefesi ve bilimlerinin gelişmesi sağlanmıştır.

İlk yüzyıllarda Doğu'da Hıristiyanlığın önderliğini elinde bulunduran Süryaniler, IV. Yüzyıldan sonra bir yandan içine düştüğü teolojik çekişmelerle bir yandan da Roma ve İstanbul kiliselerinin baskı ve zulümleriyle gün geçtikçe zayıflamıştır. Egemen olduğu yerlerde İslamiyet'inde etkisiyle yandaşlarını kaybederek bugünkü durumuna gelmiştir.

GÜNÜMÜZDE SÜRYANİLER

Bugün 6.5 milyon kadar Süryani dünyanın değişik bölgelerinde dağınık bir şekilde yaşıyor. Bu nüfusun yaklaşık yarısını, 3 milyon Süryaniyi Hindistan

barındırmaktadır. Hz. İsa'nın öğrencilerinden olan Thomas Hindistan'a gider ve orada Hıristiyanlığı yayar. M.S 345 yılında Urfa bölgesinden 72 Süryani ailesi de, Hindistan'da kurulan bu kiliseyi güçlendirmek amacıyla oraya göçer.

Eski coğrafya, yeni sınırlar

Savaş sonrası çizilen sınırlar sonucu Süryaniler değişik ülkelerin egemenliğinde kalır. Süryanilerin ata topraklarında, bugün Irak, Türkiye, Suriye, Lübnan ve diğer ülkelerin tahakkümü hüküm sürer. Süryani geleneğinden olan tüm Hıristiyan kilise cemaatlerinin nüfusunu bilmek zor olsa da, bölgede sayılarının iki milyonu bulunduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca Amerika, Kanada, İsveç, Almanya, Belçika, Hollanda, Avusturya ve Avusturalya gibi değişik ülkelerde önemli sayıda Süryani yaşar.

Yeni Dünya'da Eski Kültür

Amerika'daki Süryanilerin hikayesi 19.yüzyılın sonlarına kadar iner. Süryanilerin çoğunun bu kıtaya göçlerinin nedeni Osmanlı Türkiye'sinde kendilerine verilen sıkıntı ve zorluklardan kaynaklanır. Kitleler halinde Avrupa'ya göç ise 1960 yılından sonra başlar.

Süryaniler ve azınlık sorunu

Özellikle yaşadığımız coğrafyayı ilgilendirdiği için sizlere Türkiye'de kalan Süryanilerin durumunu nakletmeye çalışacağım. Kurtuluş Savaşı sona erdikten sonra Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye'de yaşayan azınlıkların statüsü belirlenir. Türkiye'de yaşayan Hıristiyan

azınlıklardan temsilciler Lozan'a çağırılır. Ermeni, Rum ve Yahudi azınlıklarının temsilcileri Lozan Barış antlaşmasına katılıp statülerini belirler, bir takım haklar elde ederler. Fakat her nedense Türkiye'de yaşayan Süryanilerin temsilcisi değişir ve görüşmeler sonucunda Süryani tarafı azınlık hakkını almak istemez. Kendilerini Türk olarak gördüklerini belir. Genel olarak o zamana kadar Süryaniler hep kırsal kesimde yaşadıkları için bilinçli ve eğitilmiş bir aydın sınıftan yoksundur. Azınlık olarak kabul edilmelerinin kendilerine getireceği avantajları bu yüzden göremediler.

Azınlık olarak kabul edilen toplumlar, kendi dillerinde eğitim yapabilmek, vakıf kurmak, vakıflarına mal bağışlayabilmek gibi haklara sahip olabilirken Süryaniler bunlardan mahrum kalır. Süryaniler ise bundan sonra görünürde Türk olarak kabul edilirler ama uygulamada azınlık gibi algılanırlar. Türkiye'de yaşayan Süryaniler yıllardır bu yanlışın bedelini ödemektedirler.

1960: Yine Göç Zamanı

1960 yılına kadar ağırlıklı olarak Güneydoğu bölgesinde yaşayan Süryaniler ekonomik şartların bozulması, yöre halkının baskıları ve yaşadıkları asimilasyon sonucu yaşadıkları yerlerden göç etmeye başladılar. Gidilen yerler önceleri İstanbul ve Avrupa oldu. Süryaniler, yaşadıkları yerlerden göç etmekle birlikte arkalarında bir çok tarihi eser ve yapı ile gelenek, görenek ve kültürleri ile çok derin izler bırakmışlardır. Bu kadar derin ve etkili izler bırakan bir kültüre sahip olmalarına rağmen günümüzde Süryaniler oldukça sessiz bir yaşam sürdürmektedirler. Gelişen dünya şartlarına toplum olarak uyum sağlamakta zorluk çekmektedirler.

Kadim hizipler

Süryaniler günümüzde bir çok mezhebe bölünmüş şekilde yaşamaktadırlar. Süryani Kadim kilisesi en kalabalık mezhebi oluşturmaktadır. Süryani Kadim kilisesi,

Hıristiyanlığı ilk kabul eden topluluk olduklarından dolayı, ilk günkü kilise ve inanç şeklini kuralları ile birlikte günümüze kadar yaşatmışlardır. Bu nedenle Süryani Kadim kilisesi bir çok araştırmacının ilgisini çekmektedir. Türkiye'de yaşayan Süryanilerin büyük çoğunluğu da bu kiliseye mensuptur. Türkiye'de ayrıca sayıca daha az olan Süryani Katolik ve Süryani protestan cemaatleri de vardır.

Demografi

Günümüzde Türkiye'de yaşayan 15.000 Süryani vardır. Büyük çoğunluğu İstanbul'da yaşayan Süryanilerin Güneydoğuda sayıları oldukça azalmıştır. Dinsel açıdan Türkiye'de iki Metropolitlik tarafından temsil edilirler. İstanbul'da yaşayan Süryanilerin metropol lideri sayın Yusuf Çetin, Güneydoğu metropoliti ise sayın Samuel Aktaş'tır.

Bayramlar ve özel günler

Maeltö

Süryaniler'in 2 Şubat'ta kutladığı bu bayramın tam adı "Mesih'in Mabede Sunuluşu ve Yaşlı Mor Şemun Bayramı"dır. "İsa Mesih, Yusuf ve annesi Meryem ile tapınağa girdi ve MÖ 282 yılında, Rab'ı görene dek ölmeyeceği Kutsal Ruh tarafından kendisine bildirilen ihtiyar Şemun'un kolları üzerinde taşındı. Şemun, inançlı gözleriyle Rab'ın insanlara sağladığı kurtuluşu gördü. Çocuk olan Rab İsa'dan şu dilekte bulundu: Şimdi artık, sözün uyarınca, kulunu esenlikle bu yaşamdan azat edebilirsin. Çünkü gözlerim kurtuluşunu gördü." Maeltö kutlamalarında, Mesih'in dünyanın ışığı olduğunu simgeleyen mumlar yakılır ve cemaatin içinden, Şemun adını taşıyan en yaşlı iki kişi seçilir; bu kişiler, tören boyunca İncil'in önünde mum tutarlar.

Bôutho Dnive

Süryani cemaati bu orucu, Ninova halkının, MÖ 862 yılında Kral Tiğlatpalassar dönemindeki "Büyük Tövbe"sini örnek alarak tutmaktadır. Geçmiş çok eskilere dayanan bu oruç, bir süre öncesine dek altı gün boyunca tutulurdu. İnananlar, herhangi bir sıkıntının ya da darboğazın eşiğine geldiklerinde bu oruca sığınırdu. Daha sonra her yıl bir kez, üç gün süreyle tutulması kararlaştırıldı. Üç gün, üç gece hiçbir şeyin yenilip içilmediği bu orucu, günümüzde özellikle bir dileği olan genç kızlar tutuyor (2001'de 5 Şubat).

Süboro

Meryem, Galile yöresindeki Nasıra'da iken, Tanrı tarafından gönderilen melek, "Tanrısız gebeliği" ona müjdeledi. Süryani Kilisesi bu bayramı 25 Mart günü renkli iplerle kutlar. Kilisede, ayin ve törenden sonra cemaate iki ve üç renkli ipler dağıtılır. Üç renkli ip, Kutsal Üçlüğü, iki renkli ip, tanrısallığı ve insanlığı, Tanrı'nın insan bedeni almasını simgeler. İpler, İdo Dakyomtö'ye (Paskalya) kadar bilekte ya da boyunda taşınır.

Hamšo Droze

İsa Mesih'in öğrencileriyle birlikte yediği "Son Akşam Yemeği" gününü Süryaniler özel olarak anar (2001'de 12 Nisan). İsa Mesih, bu son günde, kendisini ele veren öğrencisi de dahil olmak üzere tüm öğrencilerinin ayaklarını yıkamıştır. Süryani Kilisesi'nin ruhanileri de bu günde, İsa Mesih'in gösterdiği sonsuz sevgi, hoşgörü ve alçakgönüllüğün bir simgesi olarak, seçilen kişilerin ayağını yıkarlar.

Zkifutho

Süryaniler, İsa Mesih'in Haç'a gerildiği Cuma gününü törenlerle anar (2001'de 13 Nisan). Çiçeklerle süslenen bir tabut, kilisenin içinde dolaştırıldıktan sonra, iki kişinin elleri üzerinde dış kapının önünde tutulur ve cemaat onun altından geçer.

İdo Dakyomtö

İsa Mesih'in Diriliş Bayramı (Büyük Kıyam, Paskalya) kutlamaları (2001'de 15 Nisan) sırasında Süryaniler, birbirleriyle bayramlaşırken "Kom Moran men kabro" (Rab Mezar'dan dirildi) ve karşılığında, "Şariyith Kom" (Gerçekten dirildi) derler. Süryaniler de diğer Hıristiyanlar gibi bu bayramda birbirlerine yumurta ya da yumurta formu taşıyan hediyeler sunarlar. Yumurtanın beyaz rengi, Mesih'in tanrısallığına işaret eder, kırmızı rengi ise özverisinin ifadesidir. Büyük Kıyam'ın ertesi günü mezarlıkların ziyaret edilmesi adettir. Bu günlerde ayrıca, ölülerin ruhu için ayin yapılır.

Suloko

Süryaniler İsa Mesih'in dirilişinden 40 gün sonra, göğe yükselişini kutlarlar (2001'de 24 Mayıs). Eskiden bu günde yaylalara çıkılır, ağaçlara salıncaklar kurulurdu. Bu da, diğer pekçok gelenek gibi günümüzün büyük kentlerinde artık sürdürülemiyor.

Rışeş

İsa Mesih'in, öğrencilerine Kutsal Ruh'u verdiği gündür (2001'da 3 Haziran). Bu bayram Süryaniler tarafından kutlanır. Bir adı da Pantikusti Bayramı'dır. Büyük Kıyam'dan (Paskalya) 50 gün sonra kutlanır. Kiliselerde düzenlenen törenlerde halk, kutsanmış suya ceviz yapraklarını batırarak birbirlerine su serper. Su, Kutsal Ruh'u simgeler.

Şahro Dmor Gabriyel

Süryani Kilisesi'nin azizlerinden Gabriyel, 634-668 yılları arasında Mardin-Midyat yöresinde, Turabdin'de yaşadı. Geleneksel olarak Turabdin bölgesinde birçok azize "Şahro" kutlamaları yapılır. Bu azizlerin en önemlilerinden biri olan Aziz Gabriyel Günü'nde (31 Ağustos) cemaat tüm çevre köylerden gelir, o gece manastırda kalır ve sabaha kadar azizin mezarı başında dua eder. Sabah ayininden sonra ise bir sevgi sofrası kurulur ve hep birlikte yemek yenir.

İdo Dmavlodö

İsa Mesih'in Doğuş Bayramı'dır. "Noel" olarak da bilinir. Süryaniler 25 Aralık'ta bayramı kutlarken, "Brih mevlode Dmoran" (Rabbimizin doğuşu kutlu olsun) derler. Mesih'in doğumunda çobanların yaktığı ateşi simgelemek amacıyla, kilisenin ortasına tepsi içinde çıralar konur. Cemaat, elindeki mumlar ile bu çıraları tutuşturur, ateşin etrafında döner, ilahiler söyler.

(G7 Takvimi'nden derlenmiştir.)

Gelenekler

Her toplumun geçmişinden günümüze taşıdığı davranışlar ve gelenekler vardır. Gelenekler insan ilişkilerinin gelişiminde ve kültürün aktarımında köprü görevi görür. Bugün bir çoğumuzun unuttuğu bu gelenekler geçmişte insanlar için çok önemli idi.

Süryani toplumunun artık aynı birleşik coğrafyada yaşamıyor olması, toplum üyelerini bir araya gelip gelenek ve göreneklerini paylaşmaktan alıkoymaktadır. Bu yüzden bu gelenek ve görenekler sadece belli bölgelerde yaşama şansı bulmaktadırlar. İşte Süryanilerde yaygın olan bazı gelenekler:

Şarabın Süryani Ustaları

Şarapçılık, eski Mezopotamya ve Anadolu kültürünün önemli öğelerinden biridir. Yakın geçmişe kadar yörede yaşayan insanların bağlarda ürettikleri leziz ve besin değeri yüksek üzümler şarap haline getiriliyor, böylece yıllarca korunabiliyordu. Uzun süre bu topraklarda gelenek ve göreneğe göre şarap üretilmiş, daha sonra bilimsel yöntemlerin devreye girmesiyle eski usul şarap yapımı tarihe karışmıştır. Ama günümüzde hâlâ eski yöntemlerle, yaşadıkları köylerde şarap üreten Süryaniler vardır.

Ülkemizin hızla solan renklerinden biri olan Süryanilerin genellikle kuyumculuk ve taş işçiliği gibi alanlarda büyük hünere sahip oldukları bilinir. Oysa Süryanilerin bu alanların dışında uzmanlaştıkları ve zengin bir kültür yarattıkları başka konular da vardır. Bu zenginliklerin başında Midyat ve köylerinde yaşayan Süryanilerin ürettikleri şaraplar yer alıyor.

İnancına bağlı bir toplum olan Süryanilerin kültüründe şarap önemli

bir yer tutar. Çünkü Hz. İsa mucizelerini yaparken suyu şaraba çevirmiş, son akşam yemeğinde öğrencileri ile birlikte şarap içmiştir. Kilise geleneğinde ayinler sırasında kutsal ekmekler şarapla kutsanmış ve insanlar şarapla kutsanan bu ekmeği yiyerek günahlarından arınacaklarına inanmışlardır. Hıristiyanlığın yayılması ile birlikte her manastır kendi şarabını ürettiği topraklarla çevrilmiş ve din adamları bağıcılığı teşvik etmişlerdir.

Süryanilerin yüzyıllardır birlikte yaşadıkları Müslüman komşularının inancına göre ise şarap üretimi ve tüketimi haramdı. Bu nedenle şarap üretimini o bölgelerde yüzyıllar boyu Süryaniler yaptılar. Üretilen şaraplar bölgede bir şekilde tüketildi. Süryaniler ürettikleri şarabı bir şekilde pazarlıyor geri kalan kısmını düğünlerde, yemek sofralarında, sohbet ortamlarında ya da misafirleri geldiğinde kullanıyorlardı.

Tamamen iptidaî koşullarda yapılan bu şaraplar yakın zamana kadar Süryanilerin yaşadığı Mardin ve civarındaki esnaf tarafından satılıyordu. Mardin, Diyarbakır ve civar illerde Süryanilerin ürettikleri şarabı bulmak mümkündü. Hatta Süryani üretimi bu şarapların ünü o kadar yayılmıştı ki uzak yerlerden gelip bu şarapları satın alan insanlar bile vardı.

Bağıcılığı Nuh Peygamber'den öğrendiklerini ifade eden Süryani taş ustaları; üzüm salkımları ile asma yapraklarını ve şarap testilerini en güzel taş işçiliğinde Mardin, Midyat mekânlarının duvarlarına işlemişler. Yüzyıllar boyunca devam ettirilen bu kültür ve gelenek şimdilerde ise tarihe karışmak üzere sırasını bekliyor. Farklı olanı yok olarak varsaymak, onun kültürüne ait olanı eritmek mantığı ile bölgede yürütülen bilinçli bilişsiz uygulamalar semeresini veriyor.

Yakın zamana kadar şarap üreten ve satan Süryani esnafından ikisi, bölgede yaşanan terör olayları sürecinde bir terörist örgüt tarafından öldürüldü; ayrıca Süryanilerin bu geleneklerini modern bir hale getirip fabrika kuran ve şarabı bir pazar haline getirip bölge

halkına bir gelir kapısı aralayan bir Süryani şarap üreticisi de aynı akıbete uğradı. Bu olaylar, amaçları sadece zengin bir kültürü yaşatmak ve geleneklerini sürdürmek olan Süryanilerin bölgede tutunma çabalarını ve toplumsal hayatı sekteye uğratmıştır...

Artık bölgede Süryaniler tarafından yapılan o güzelim şaraplar evlerde gizli bir şekilde üretilmeye çalışılıyor ve insanlara gözlerden irak bir şekilde ulaştırılıyor...

Bağbozumundan sonra evlerde bulunan kilerlerde saklanan üzümler, dinlenmeye bırakılarak en iyi şarap kalitesi elde edilmeye çalışılıyor. Günümüzde yok olmaya yüz tutan bu gelenek, üretilen şarapların plastik kaplarda saklanması ve yıllandırılması ile bir şekilde hayat bulmaya çalışıyor. Süryanilerin kaybolan bu zenginliklerini koruma amaçlı girişim çabaları da yetersiz ve desteksiz kalmıştır...

Belki de onlar yüzyıllardır yaşadıkları ve birçok zenginlikler ürettikleri bu toprakları sessizce terkederek tepkilerini ortaya koyuyorlar. Bir coğrafya bu şekilde hızla kan kaybediyor ve Türkiye'nin zengin kültürel mirasının hızla yitirilmesine sebep oluyor. Dileğimiz kafalarını kuma gömerek Türkiye gerçeklerinden giderek hızla uzaklaşan insanların artık bu sorunlara eğilmesi ve zengin kültürel miraslara bir şekilde sahip çıkılması... Bir gün sahip olduğumuz zenginliklerden bir şey kalmayınca belki neler kaybettiğimizin farkına varacağız.

Yemek Kültürü

Güneydoğu Anadolu'ya özgü bol baharatlı ve yağlı beslenme özelliği Süryaniler arasında da görülür. Et ve süt ürünlerine hemen her yemekte rastlanır. Sebzenin beslenmedeki yeri kısıtlıdır. Daha çok biber ve patlıcan gibi sebzeler kurutularak, domates de salça yapılarak kışa hazırlanır. Kavurma, sucuk, üzüm sucuğu

yanında evde hazırlanan kışlık yiyeceklerin başında bulgur ve şehriye gelir. Bulgurun çorbaliğına Dövme, köfteliğe ihşane, içli köfte için kullanılanına bulgur ismeyt ve zıbara adı verilir. Köfte ve dolmalar yaygın yiyeceklerdir. Belloğ denilen mercimekli köfte, içli köfte (haşlanmışına ikbebat, kızartılmışına ırok denilir), Acin denilen çiğ köfte en yaygın yemeklerdir. Ayrıca işkembe dolması (Kibbeh) ve kaburga dolması Süryani mutfağına özgü leziz yemeklerdir.

Süryani yemek kültürü üzerine yayınlanmış bir adet kitap mevcuttur. Süryani mutfağı üzerine yazılmış bu kitapta, Urfa'dan 124 otantik yemek tarifi vardır. Kitapta 25 farklı işkembe dolması (kibbeh) tarifinin yanı sıra, tanıdık sebze yemekleri, dolma, lahmacun çeşitleri, kebab, turşu ve tatlı çeşitlerine de yer veriliyor. Yemekler Süryanice'de bilinen adıyla da verilmiş.

Kitabın tam adı The Syrian Urhoyan Cuisine, Pr, Joseph Tarzi (İngilizce ve Arapça). Kitabı isteyebileceğiniz adres ise Mor Afrem Syrian Orthodox Church, 900 N. Glenoaks Blvd. Burbank, CA 91502 USA.

Tarifler

İşkembe Dolması (Kibbeh)

Malzeme: Kuzu işkembesi 3 kg (5 parça),
Kuşbaşı dolmalık et (1.5 kg),
Bulgur (1.5 kg),
Pirinç (100 gr),
Soğan (2 baş),
Karabiber (1 tatlı kaşığı),
Kırmızı biber, Nane, Tarçın ve Kişniş, Tuz (1 çorba kaşığı)

Hazırlanışı: İşkembeler kaynar suda iyice yıkanır. Bir el büyüklüğünde parçalara ayrılır ve ağzı açık kalacak şekilde iğne iplikle dikilir. Satır satır yapılan kuşbaşı et önceden ıslatılan bulgur ve pirinçle karıştırılır. Soğanlar küçük küçük kesilerek ilave edilir. Ardından baharatlarla harman edilerek karıştırılır. Hazırlanan iç, işkembelerin içine doldurulup ağızları dikilir. Bir miktar su ile düdüklü tencerede 45 dakikada kaynatılıp servise hazır hale getirilir. Geriye afiyetle yemek kalır.

Paskalya Çöreği (Kliçe)

Malzeme:
1 kg un,
250 gr tereyağı,
250 gr şeker,
250 gr süt,
10'ar gr. çekilmiş anason, mahlep, tarçın, kabartma tozu ve bira mayası.

Hazırlanışı: Şeker sütün içinde eritilir. Hazırlanan karışım geniş leğende un, baharat ve yağla beraber iyice yoğrulur. Daha sonra hamur dinlenmeye bırakılır. Kabarıp kıvamını aldıktan sonra şekillendirilerek (simit ya da tepside bademlendirilerek) yağlanan tepsilere itina ile dizilir. Üzerlerine yumurta sürülerek fırına verilir. 35-45 dakika kadar pişirilen çörekler soğumaya bırakılır. Bayram günü özellikle peynir eşliğinde afiyetle yenir.

Kaburga Dolması

Kaburga dolması, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşayan birçok topluluğun en gözde bayram yemekleri arasında yer alıyor. Hazırlaması ve pişirmesi oldukça zahmetli olan bu yemeğin tüketilmesi de en az bir o kadar keyif verici... İhtişamlı görünüşü ve benzersiz lezzetiyle sofraları şölene dönüştüren kaburga dolmasını, hâlâ hayattaysa eğer, bir tek "babaanneler" yapıyor.

Malzemeler: (6 kişilik)

1 yaşındaki oğlak ya da kuzu kaburgası,
250 gr. koyun kol eti,
2 su bardağı pirinç,
4 çorba kaşığı tereyağ,
1 tatlı kaşığı karabiber, 1 tatlı kaşığı tuz, 1 tatlı kaşığı yenibahar,
3 su bardağı su,
1 su bardağı badem,
1 çorba kaşığı çok ince kıyılmış maydanoz veya reyhan.

Hazırlanışı: Pirinci ılık ve tuzlu suda soğuyuncaya kadar bekletin. Kol etini kuşbaşı doğrayın. Doğradığınız eti bir bardak su ile ateşe koyup, kavurarak suyunu çektirin. İçine karabiber ve tuz atın. Üzerine biraz sıcak su ilave ettikten sonra eti kaynamaya bırakın. Başka bir tencerede 2 çorba kaşığı yağ eritin. Pirinci bol suda yıkayıp yağda kavurun. Kavurduğunuz pirinci, kaynamakta olan etin suyuna ilave edip yarı pişmiş bir pilav yapın. Bir başka kaptaki bademi suda haşlayın. Kabuklarını soyup yıkadıktan sonra suyunu süzüp yağda kavurarak pembeleştirin. Yarı pişmiş pilava, bademleri, kıyılmış reyhan ya da maydanozu ilave edin. İçine yenibahar da attıktan sonra karıştırın.

Kaburgalardaki etle kemiğin arasını açıp, pilavı doldurun. Doldurma işlemini iyi ayarlayın, çok doldurursanız patlayıp pilavın tencereye saçılmasına, az doldurursanız içine su girmesine neden olabilirsiniz. Etinizin üzerine biraz salça sürün ve bir çorba kaşığı yağda kızartın. 3 bardak dolusu kaynar suyu ilave edip, tuz da attıktan sonra, kapağını örtün. Tencerede önce kemikli tarafı alta gelecek şekilde yerleştirerek 1 saat kaynatın, sonra etli tarafını çevirerek, iyice

yumuşayıncaya kadar çok hafif ateşte 4-5 saat kadar pişirin.
Kaburga doldurulduktan sonra salça sürülmeden de pişirilebilir.
Salça sürülmeden pişirilirse, servise almadan önce fırında üzeri pembeleşinceye kadar kızartılır.

*Not: Kaburga Dolması tarifi ve yemeğin fotoğrafı G7 takviminden alınmıştır.
Gönlümüz Süryani Yemek tariflerinin bu örnekle sınırlı kalmamasından yana.
Özgün yemekleri bilen ve bu kültür olayının önemini kavramış olan kardeşlerimiz
değişik yemek tariflerini gönderirlerse, bu sayfalarda yayınlanacaktır.*

Popüler Süryani Müziği

Süryanilerin kilise dışındaki müzikle tanışmaları oldukça yenidir. 20. yy'da Mezopotamya'da yaşayan Süryaniler arasında kimlik bilincinin oluşmasıyla birlikte Süryani aydınları bir ulusal müzik yaratma çabasının içine girdiler. Süryani yazar ve şairleri ulusal duyguları harekete geçirebilmek için şiir yazıp ilk bestelerini yapmaya başladılar. Her ne kadar Süryaniler'in popüler müziği keşfetmeleri bu dönemlere rastlansa da, mirasçısı oldukları Mezopotamya uygarlığında köklü bir müzik geleneği mevcuttu. Birinci Dünya Savaşı sonrasında gündeme gelen Süryani müziği hareketinin yaratıcıları arasında yazar, şair ve müzisyenler de vardı. Naum Faik, Yuhanon Salmon ve Gabriel Assad gibi isimlerin şiirleri kilise makamlarından da yararlanarak bestelendi. Bu arada insan sesine müzik aletleri de eşlik etti. Başlangıçta yalnızca keman kullanılıyordu. Ancak elimizde o dönemlere ait kayıt olmadığından bu konuda kesin bir şey söylemek oldukça zor.

1960'larda Süryani müziği Suriye ve Lübnan'da yeni bir ivme kazanmıştır. Suriye'de Nuri Skandar, Corç Çaçan, Pol Mikael gibi kompozitörler çalışmalarını hızlandırdılar. Calil Mağilo, Simgan Zakariye, Jan Barbar ve sonrasında Habib Musa, Josef Malke gibi müzisyenler ve grupları çıkmaya başladı. Bu dönemlerde söylenen ve klasikleşen "Şamumar" adlı parça tüm Süryanilerin ilk mırıldandıkları melodilerdendir.

1965'li yıllarla birlikte Süryanilerin göç etmeye başladıkları Avrupa'da müziğin tümüyle keşfedildiği yeni bir dönem başlar. Bu dönemde müzik Süryani kimliğinin bir parçası olur. Müzik, bir yerde anavatanlarındaki sosyal ve politik gelişmelerin önüne çekilen setlerin kaldırılmasını temsilcisidir. Süryaniler ilk kez bir sınırlamaya uğramadan özgür bir şekilde duygularını açığa vururlar. Hüzünler, sevinçler, umutlar, umutsuzluklar, anayurda dönüş özlemi hepsi

müziğin içinde harmanlanır. İlk dönemlerde Süryanilerin müziğe karşı büyük talebinin nedenlerinden biri belki de bu temalardır.

Talep büyüktür ancak müzik yapacak insan yoktur. Ancak Süryaniler bu sorunu çözmekte fazla gecikmez. Avrupa ve Amerika kıtasında onlarca müzisyen ve grup ortaya çıkar. Bazıları Ortadoğuda ünlenen melodileri aynen kopye edip Süryanice sözlerle söyler. Bazıları kilise makamlarından yararlanarak bir çıkış yolu arar. Bazıları bu işi hobi olarak yapar diğerleri ise ciddiye alır. Ve bu süreç hâlâ bu şekilde devam ediyor. Bu arada erkeklerle birlikte Süryani kadınlar da müzik alanında boy göstermeye başlar. Juliana Jendo, Nahrin Garis, Şamiram Malke, Babylonia ve Linda George bu kadın sanatçıların önde gelenleridir.

Size burada kısaca Süryani popüler müziği hakkında amatörce bilgi vermeye çalıştım. Kuşkusuz Süryani müziğinin ne olup olmadığını aydınlatacak kişiler bu işle uğraşanlar olacaktır. Türkiye'de ise ciddi anlamda Süryani müziği ile ilgilenen insan sayısı yok denecek kadar azdır, yetkin insanlar ne yazık ki pek yoktur. Süryani olup da Türk Halk Müziği alanında tanınmış üç tane Süryani kökenli sanatçı sayabiliriz: Bedri Aysel, Çoşkun Sabah ve Bülent Sabah.

Günümüze kadar sözlü olarak aktarılan Süryani halk ezgileri oldukça zengin olmasına rağmen folklorik anlamda araştırma yapılmaması, eserlerin kaydedilmeden, zamanla başkalaşarak kuşaktan kuşağa geçmesi şarkıların gün ışığına çıkartılmasına engel olmaktadır. Süryaniler düğünlerde, toplantılarda bir araya geldiklerinde bu şarkıları söyleyebilmekte; nesilden nesilen şarkıları sözlü olarak aktarılabilirler. Buna mukabil kiliselerde ilahileri icra edecek korolar oluşturulmuş ama zengin ilahi hazinesine rağmen eğitimsiz insanlar yüzünden kilise müziği de yetersiz kalmıştır. Süryanilerin Türkiye'de kendi müziklerine karşı olan ilgisizliğine rağmen başkaları Süryani müziklerine ilgi göstermiş ve kasetlerinde Süryanice şarkılar seslendirmişlerdir. Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu, Temmuz 1999 yılında Kalan müzikten çıkardığı Kardeş Türküler/Doğu adlı albümünde iki adet Süryanice şarkıya da yer vermiştir. Aşağıda size bu parçaların Süryanice ve Türkçe karşılıklarını vereceğiz.

GUDİ

Gudi myanne bi-gani hey Gudi
 Şarsiyanne dı-ranani hey Gudi
 Ana (Uana) Gudi meyanne hey
 Kade (Ukado) ammo mı-hezrane
 hey Gudi

*Ammo : Ammanuel adının kısaltılmış hali

YAYIK

Yayığı sallamaktan
 Kollarım yoruldu
 Gudi Yayığı hazırlıyorum
 Ammo* için yağ hazırlıyorum

RAVE

Tvtavia u-ğavri minna resgare
 kela şela
 Şela tre lave utre nişkanna
 Nişikla u hişla lı-şarre

Lavi kima lıg vara
 Lavi keme ligvara h'abdolo lavo
 Hlule kemtarri varra hey lave
 Surtevan u kosi hivara h'abdolo
 lavo

Hayoni tela şorşete slela
 Deşore bi-tope bitre u pela
 Tela min parre odanoti kleta

ŞARHOŞ

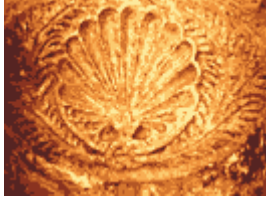
Arkadaşım ile birlikte damda
 oturuyordu
 İki gence öpücük verdi
 Ve o iki genç savaşmaya gittiler

Oğlum evlenmeye yeltendi
 Ah oğlum ah...
 Müstakbel gelin kapımızın
 önünden geçti
 Yaşlanmadan saçların ağardı,
 zavallı oğlum

Gökten bir güvercin indi
 Kanatlarından sana
 Taç yapmaya geldim

SÜRYANİ SANATI VE ESERLERİ

Tarihi Eserler

Süryaniler çok zanaatkar insanlardır. Özellikle taş işçiliği ve el sanatları konusunda (kuyumculuk ve gümüş işlemeciliği) çok ileri bir toplumdur. Süryanilerin yerleşim bölgelerinde bu etki hemen kendini belli eder. Süryani taş ustaları inşa ettikleri taş evlere ve ibadethanelere işlemeleri ile hayat verirlerdi.

Süryani Kiliseleri içindeki İkona ve resimler bugün bir çok insanın ilgisini çekmektedir. Dünyada SİT alanı ilan edilen üç şehir vardır. Bunlar Kudüs, Venedik ve Mardin'dir. Mardin'de Süryanilerin mimari alanındaki etkisini çıplak gözlerle fark etmek çok kolaydır. Türkiye'de yaşayan insanların tarih eserlerine olan hayratlığı ve bilgisizliği bazı yerleşim alanlarında bu etkiyi ortadan kaldırmıştır. Süryani tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Urfa'da bir çok eser cehalet yüzünden kaybolmaya yüz tutmuştur. Süryanilerin bu bölgeden göç etmeleri ile birlikte o bölge ekonomik ve sanat açısından çok önemli şeyler kaybetmiştir.

Süryanilerin tarihi eserlerinden bazıları

Deyrulzafaran Manastırı:

1600 yıllıktır. İlk olarak güneşe tapanlar burayı mabet olarak kullanmışlardır. Manastır 1293'ten 1932'ye kadar Süryanilerin patriklik merkezi olarak kullanılmıştır. Manastır adını yörede çok sık yetişen "Safran, kekik bitkisinden almaktadır. 365 odadan ibaret olan bu muhteşem yapı Mardin'in 1 km uzağındadır.

Bir zamanların Süryanilerin patriklik merkezi Mardin'de bulunan Deyrulzafaran manastırındaydı. 1932 yılından sonra patriklik merkezi Suriye'nin Şam kentine taşınmıştır. Süryanilerin şu andaki patrikleri sayın Zekka Ayvaz'dır. Bugün için dünyanın 12 bölgesinde

görev yapan Süryani metropoliti vardır. Bu 12 metropolit her sene patriğin başkanlığında toplanarak dini açıdan çeşitli kararlar alırlar.

Mor Yakup Manastırı:

Deyrulzafaran'ın bir kilometre kuzeyindedir. Ünlü Süryani yazar ve tarihçisi Suruçlu profesör Mor Yakup'un adıyla tanınmıştır. İki kilisesi vardır. Birinci veya ikinci asırda inşa edilmiş ve kayanın içine oyulmuştur

Mor Gabriel Manastırı:

M.S 397 yılında inşa edilmiştir. Midyat'ın 18 km doğusundadır. Bir zamanlar içerisinde sayısız kitap bulunan bir kütüphane ve binlerce öğrencinin eğitim gördüğü bir teoloji fakültesi varmış. Süryanilerce çok önemli bir yapıdır. Güneydoğuda yaşayan Süryanileri dini açıdan temsil eden metropolitin makamı buradadır.

Kırklar Kilisesi:

Urfanın merkezindedir. Urfa'nın en eski camisi olarak bilinen Ulu Camiinin Kızıl Kilise üzerine 1145 yılında yapıldığı sanılmaktadır. Ulu camii, ayrıca geçtiğimiz yüzyılda kullanılmaya devam edilen Kırklar kilisesinin çan kulesini bugün minare olarak kullanmaktadır.

Mizah

Süryani mizahından bir örnek:
Yako Çoban

Gülmenin ve gülmecenin yaşamdaki yeri tartışılmaz. Nerede trajedi varsa orada komedi de olagelmıştır. Süryanilerin yaşadığı Turabdin (Allahın Kölelerin Dağı) bölgesinde insanlar arasında ağızdan ağıza dolaşan komik öyküler, fıkralar yaşamı renklendirdiği gibi içlerinde her zaman çıkarılacak dersler de vardır. İşte size bu güzel hikayelerden biri:

Bir zamanlar küçük bir kasabada yaşayan zengin mi zengin bir adam varmış. Malını mülkünü hep birilerini ezerek veya birilerinin hakkını yiyerek elde eden birisiymiş. Öldüğü zaman ardında kalan iki kardeşine garip mi garip bir vasiyet bırakmış. Zengin adam vasiyetinde, "Ey değerli kardeşlerim, biliyorum sizlere de pek iyi davranmazdım, lakin şimdi ben öldüm siz yaşıyorsunuz; velhasıl demek istediğim beni ölümümün ilk üç günü sakın ola ki mezara koymayın, çünkü siz de biliyorsunuz, ilk üç gün ölü mezardayken ceza meleği gelir, insanlara cezasını çektirir. Bu yüzden ben acı çekmeyeyim diye, siz benim yerime mezara koyacak başka birisini bulun, böylece ben de dayak yemekten kurtulmuş olurum" demiş. Kardeşleri alelacele birini bulmak için gezerlerken bir çobana rastlamışlar. Meseleyi anlatıp ona bir kese altın teklif edince, çoban dayanamayıp kabul etmiş.

Karanlık bastırmadan hemen mezarlığın yolunu tutmuşlar. Mezarın başına varınca çobana "Sen bu gece işte burada, bu mezarda kalacaksın" demişler. O da hemen mezara inmiş ve uyumaya çalışmış. Çoban tam uykuya dalacakken etrafının genişlediğini ve üç meleğin geldiğini görünce çok korkmuş. Meleklerin biri sağında, biri solunda, biri de tam tepesindeymiş. Tepesindeki ceza meleği sormuş; "İsmin nedir ey fani yaratık?" Çoban korkmuş ve şaşkınlık içerisinde, titrek bir sesle "Yakup" diye cevaplamış. Ceza meleği "Ne diyorsun sen be, daha ilk soruya bile yalanla cevap vermek neymiş görürsün" demiş ve solunda bulunan meleklerle çobanı dövmeleri için emir vermiş. Daha ilk dakikada bizim zavallı çoban kan revan içinde kalmış.

Biraz aradan sonra, Ceza meleği elindeki defteri biraz karıştırıp tekrar sormuş: "Peki, şu arkanda bıraktığın dünyada neyin var neyin yoksa hepsini say ve hesabını ver" deyince, çoban saymaya başlamış: "Ben zavallı Yako çobanım, neyim olabilir ki, eşeğim dışında hiçbir şeyim yok" demiş. Ceza meleği hemen sormuş: "Kimden, nereden, ne zaman çaldın o eşeği?" Çoban şaşırılmış kalmış. "Vallahi çalmadım ben onu, ormanda koyunlarımı otlatırken buldum, arayanı soranı olmayınca benim olduğumu söyledim."

Çoban bunu der demez Ceza Meleği, "Yahu vallahi bu adam akıllanmayacak: Bak ey fani bütün yaptıkların burada yazılı, o yüzden bana yalan söyleme! Mesela senin bu ilk eşeğini bir çiftlikte çaldıktan sonra beyaza boyadığını ve üzerine daha değişik görünsün diye benekler çizdiğin yazılı, peki buna ne buyrulur?" "Dövün bu gerzek faniyi, iyice bir dövün de akli başına gelsin" diye bağırılmış Ceza Meleği. Sağlı sollu yumruklar arasında kalan çoban artık nerdeyse konuşamaz hale gelmiş.

Baş melek çobana evini ve birkaç eşyasını daha sorduktan sonra artık Yako çoban yediği dayaktan iki büklüm olmuş ve kan ter içinde kalmış. Ceza meleği çobana bakıp diğer iki meleğe tekrar seslenmiş: "Haydi gidelim, galiba bugün bunun akli yerinde değil, nasılsa daha sorulacak çok sorumuz var buna, yarın devam ederiz" demiş ve melekler aniden kaybolmuş. Çoban tekrar mezarda tek başına kalmış; ta ki sabah olup gerçek ölünün iki kardeşi çobanı mezardan çıkarana kadar. İki kardeş çobanın halini görünce şaşkınlık ve merak içerisinde sormuşlar: "Ne oldu be sana adam, kim soktu seni bu hale?" Çoban zar zor "Siz bana yanmayın, asıl abiniz olacak o adamı nasıl bu mezara koyacaksınız onu düşünün, ben zavallı Yako çoban iki üç eşyam yüzünden seksen sopa, seksen yumruk ve seksen sille yediysem, siz şimdi hesaplayın bakalım, abiniz olacak o adam bunun altından kalkabilecek mi!" demiş ve parasını alıp hemen oradan uzaklaşmış.

Not: Bu hikaye Abgar Garis tarafından derlenmiş ve Süryani edebiyat dergisi Heto'nun Ağustos sayısında yayımlanmıştır.